

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
Biuro Analiz

BIULETYN

nr 39 (227) • 9 września 2004 r. • © PIŚM

nr egz. PIŚM 3.20

Redakcja: Krzysztof Bałon, Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Dorota Dołęgowska (redaktor techniczny), Adam Eberhardt, Beata Górka-Winter, Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Grażyna Nowocień-Mach (redaktor tekstu), Emil Pietras (sekretarz Redakcji)

Współpraca NATO i Unii Europejskiej w dziedzinie opanowywania kryzysów

Edyta Posel-Częścik

Strategiczne partnerstwo Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej, zakładające współpracę w dziedzinie opanowywania kryzysów, w długim okresie pozytywnie wpłynie na poziom bezpieczeństwa w Europie. Wspólne korzystanie z zasobów i środków NATO pomoże przezwyciężyć problemy wynikające z ograniczeń w wydatkach obronnych państw europejskich. Operacje UE, aczkolwiek o niewielkiej skali i małej intensywności, będą zapewne komplementarne do misji podejmowanych przez NATO.

Większość państw europejskich jest jednocześnie członkami Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego. Pomimo to uzgodnienie porozumienia o współpracy UE i NATO w kluczowej dla bezpieczeństwa w Europie dziedzinie, jaką jest opanowywanie kryzysów, wymagało ponad trzech lat negocjacji. Z jednej strony bowiem i Stany Zjednoczone, i europejskie państwa NATO nienależące do UE obawiały się osłabienia NATO przez zaangażowanie europejskich sojuszników w tworzenie europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony (EPBiO)¹. Z drugiej strony, niektórzy członkowie UE, stanowiący awangardę EPBiO, nie chcieli dopuścić do uzależnienia jej rozwoju od zgody Sojuszu.

Podstawą porozumienia były postanowienia Rady Północnoatlantyckiej przyjęte 24 kwietnia 1999 r. w Waszyngtonie. Stwierdzono wówczas, że przyszłe porozumienie powinno: zapewnić Unii dostęp do zasobów planistycznych NATO podczas przygotowywania wojskowych operacji unijnych oraz do określonych zasobów i wspólnych środków NATO na potrzeby tychże operacji; określić rolę DSACEUR² w dowodzeniu operacjami unijnymi oraz dostosować do celów tych ostatnich system planowania NATO. Biorąc pod uwagę te założenia, Rada Europejska obradująca w Nicei w grudniu 2000 r. zaaprobowwała propozycje porozumień między Unią a NATO. Porozumie-

¹ Por. B. Górka-Winter, E. Posel-Częścik, *Europejska Tożsamość w dziedzinie Bezpieczeństwa i Obrony – perspektywa państw NATO pozostających poza Unią Europejską*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny”, t. 2, nr (5), 2002, s. 29–56.

² *Deputy Supreme Allied Commander Europe*, czyli zastępca naczelnego dowódcy Sojuszniczych Sił Zbrojnych w Europie. Jest nim zawsze oficer europejski.

nie to zostało przyjęte przez UE i NATO w grudniu 2002 r. Wydano wówczas wspólną Deklarację o EPBiO, a w marcu 2003 r. podpisano umowy szczegółowe.

W rezultacie zawiązane zostało strategiczne partnerstwo między NATO i UE. Unia Europejska może korzystać ze środków i zasobów NATO do prowadzenia operacji, w których Sojusz Północnoatlantycki jako całość nie jest zaangażowany. Operacje takie mogą być dowodzone przez DSACEUR, a do ich planowania utworzono specjalną komórkę (*UE cell*) w siedzibie naczelnego dowództwa NATO w Europie. Jeśli Unia podczas swej operacji korzysta ze środków i zasobów NATO, to jego członkowie spoza Unii mogą, jeśli tylko zechcą, przyłączyć się do takiej operacji. Jeżeli operacja Unii prowadzona jest bez użycia środków i zasobów NATO, państwa te mogą się przyłączyć jedynie na zaproszenie Unii. Wszystkie unijne operacje podlegają politycznemu kierownictwu Komitetu Politycznego i Bezpieczeństwa UE, lecz na poziomie operacyjnym decyzje podejmowane są w drodze konsensusu w Komitecie Uczestników – państw, które oddały swoje siły na potrzeby operacji, czyli w pewnych przypadkach także państw NATO spoza Unii. W razie użycia środków i zasobów NATO Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa konsultuje się z Radą Północnoatlantycką, a Komitet Wojskowy UE z Komitetem Wojskowym NATO. Częstotliwość stałych spotkań organów Unii i NATO (ministrowie spraw zagranicznych, Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa UE i Rada Północnoatlantycka, komitety wojskowe, sekretarz generalny NATO i wysoki przedstawiciel UE ds. wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa) podczas kryzysów zostaje zwiększona.

Pierwszym sprawdzianem współpracy NATO i Unii była operacja w Macedonii. Początkowo NATO prowadziło *Operation Allied Harmony*, mającą na celu zapewnienie stabilności państwa i wdrożenie w życie porozumienia z sierpnia 2001 r. normalizującego sytuację po opanowanym konflikcie między Macedończykami a mniejszością albańską. W kwietniu 2003 r. w jej miejsce rozpoczęła się operacja UE *Concordia* z użyciem środków i zasobów NATO. Główna Kwatera Operacyjna *Concordii* mieściła się w SHAPE, dowódcą operacji był DSACEUR, admirał Rainer Feist, a funkcję dowódcy polowego kolejno pełnili generałowie z Portugalii i Francji. *Concordia* była misją o niewielkiej skali, brało w niej udział 357 osób, w tym 308 z państw Unii (145 z Francji – „państwa przewodzącego” misji) i 37 z sześciu państw NATO nienależących do UE (najwięcej, bo 17 osób z Polski). Operacja przebiegła pomyślnie, zakończyła się w grudniu 2003 r. i zastąpiono ją policyjną operacją UE *Proxima*.

Kolejną okazją do rozwijania operacyjnej współpracy NATO i UE będzie przygotowywana obecnie unijna operacja *Althea* w Bośni i Hercegowinie. Do grudnia 2004 r. zastąpi ona prowadzoną przez NATO misję SFOR. Decyzja w tej sprawie została podjęta podczas szczytu NATO w Stambule³. Operacja *Althea* będzie odbywać się na takich samych zasadach jak *Concordia*. Już teraz jednak operacji wojskowej SFOR towarzyszy misja policyjna UE (EUPM), co również wymaga od obydwu instytucji sprawnej i skutecznej kooperacji. Podobna sytuacja jest w Kosowie, gdzie NATO prowadzi operację wojskową KFOR, a Unia odpowiada za odbudowę regionu po zniszczeniach wojennych.

W ramach przygotowań do współpracy w operacjach o większej skali odbyły się już pierwsze wspólne manewry sztabowe CME/CMX 03. W listopadzie 2003 r. sprawdzano, jak w sytuacji potencjalnego kryzysu działają procedury współpracy przy podejmowaniu przez UE i NATO decyzji o rozpoczęciu wspólnej operacji. W maju 2003 r. powstała wspólna grupa do spraw potencjału, której zadaniem jest zapewnienie przejrzystości i zgodności rozwoju potencjałów oddanych na potrzeby Unii i NATO przez ich państwa członkowskie. Chodzi tu przede wszystkim o wypełnienie zobowiązań podjętych na forum Unii (*European Capabilities Action Plan* i *Headline Goal 2010*) i NATO (*Prague Capabilities Commitment*). Ich długookresowa harmonizacja jest wręcz niezbędna w sytuacji, gdy po 1 maja 2004 r. aż 19 państw należy do obydwu instytucji, a żadne z nich nie przewiduje podwojenia wydatków obronnych. Wystawienie sił ekspedycyjnych jest bardzo kosztowne, gdyż wiąże się zarówno

³ E. Posel-Częściak, *Szczyt Sojuszu Północnoatlantyckiego w Stambule (28–29 czerwca 2004 r.)*, „Biuletyn” (PISM), nr 29 (217) z 1 lipca 2004 r.

z koniecznością przystosowania ich do różnych warunków bojowych, jak i ze skomplikowaną logistyką. W związku z tym szczególną uwagę należy zwrócić na harmonizację rozwoju sił szybkiego reagowania, tworzonych przez UE oraz przez NATO. O ile bowiem charakter Europejskich Sił Szybkiego Reagowania i Sił Odpowiedzi NATO (w założeniu szybszych i mniejszych) był odmienny, o tyle mające powstać Europejskie Grupy Bojowe będą pełnić funkcje podobne do NRF (*NATO Response Force*) i z pewnością niejednokrotnie państwa zgłaszać będą do nich te same zasoby.

Obecnie nie istnieje między UE i NATO żaden formalny „podział pracy”, jeśli chodzi o rodzaje przygotowywanych operacji. Ze względu na autonomię podejmowania decyzji taki podział nie powstanie również w przyszłości. Wydaje się, że w praktyce, spośród misji petersberskich (misje humanitarne i ratownicze, misje utrzymania pokoju oraz zadania bojowe w dziedzinie opanowywania kryzysów, w tym przywracanie pokoju) w najbliższych latach Unia prowadzić będzie operacje o mniejszej skali i mniejszym stopniu intensywności. Trudno jednak określić ich zasięg geograficzny, gdyż obydwie instytucje mają już na swoim koncie operacje poza strefą euroatlantycką (UE w Demokratycznej Republice Konga, NATO w Afganistanie). Najprawdopodobniej będą to działania komplementarne. Jeśli chodzi o Unię bowiem, koncentrującą się obecnie na nowej Europejskiej Polityce Sąsiedztwa, mówi się o możliwości operacji na terenie postsowieckim (Naddniestrze). Możliwe są także dalsze operacje w Afryce. Natomiast NATO ze względu na interesy Stanów Zjednoczonych oraz posiadany przez nie potencjał może zaangażować się na Bliskim Wschodzie.

Uczestnicząc w wygaszaniu konfliktów o niewielkiej intensywności, Unia może zmniejszyć koszty zapewnienia bezpieczeństwa i odciążyć Stany Zjednoczone – dla większości państw UE sojusznika z NATO. Z analizy dotychczasowych operacji podejmowanych przez państwa Unii oraz Stany Zjednoczone wynika, że Europejczycy lepiej od Amerykanów wywiązują się z misji utrzymywania pokoju, zaś żołnierze USA mają lepsze wyniki w wymuszaniu pokoju. Przyszła współpraca między Unią a NATO w dziedzinie opanowywania kryzysów będzie jednak polegać nie tyle na podziale pracy, ile na korzystaniu ze wspólnych środków i zasobów Sojuszu, współfinansowanych przecież przez państwa należące także do UE. Chociaż ze względów prestiżowych ma powstać autonomiczna, unijna kwatera dowodzenia, której tworzenie doprowadziło w 2003 r. do napięcia w stosunkach transatlantyckich, to obsługiwać ona będzie jedynie nieliczne operacje, prowadzone przez Unię samodzielnie, które nie będą dowodzone ani z SHAPE-u, ani z kwater narodowych, oddanych do dyspozycji określonej misji.

OGŁOSZENIA

Marek Kornat
Polska 1939 roku wobec paktu
Ribbentrop-Mołotow

PISM, Warszawa 2002, s. 808
ISBN 83-915767-2-8

Spis treści**Uwagi wstępne****Rozdział I**

Literatura i podstawy źródłowe

Rozdział II

Polska służba zagraniczna i wywiad
a zagrożenie międzynarodowe w 1939 roku

Rozdział III

Niemcy i Związek Sowiecki w opiniach kierownictwa
politycznego II Rzeczypospolitej (1934-1938)

Rozdział IV

Od pomonachijskiej izolacji do sojuszu z Wielką
Brytanią (październik 1938-sierpień 1939)

Rozdział V

Interpretacje położenia międzynarodowego
Rzeczypospolitej (maj-sierpień 1939)

Rozdział VI

Polska w planach strategicznych Związku
Sowieckiego w 1939 roku

Zakończenie**Aneksy****Bibliografia****Streszczenie****Wykaz skrótów****Indeks osób**

*Do nabycia w siedzibie Instytutu, w sprzedaży wysyłkowej
(po złożeniu pisemnego zamówienia pocztą, faksem lub przez Internet: www.pism.pl/ksiazki.html)
oraz w wybranych księgarniach: www.pism.pl/ksiazki-ksiegarnie.html*